

אפשר לטעון שאינו אופייני לקצינים שגדלו בצה"ל, אחרי ששירתו בפלמ"ח או ביחידות אחרות של ההגנה. מהי דמותם של הקצינים המקצועיים, שעברו דרך זה, ושהספיקו לפלס לעצמם דרך בחיים האזרחיים? זוהי שארה מעניינת מאין כמוה. כי צה"ל שונה מכל הבחינות החברתיות מן הצבאות האירופיים. על כן הוא מאפשר הסקת מסקנות מרחיקות לכת.

מה יוצר את עולמו הנפשי של הקצין המיקצועי האירופי, הגנרל בדימוס, הדגנרל הפוליטי? אפשר לטעון: המעמד שהוליד אותו. האווירה בה גדל משחר ילדותו.

ואכן, הקצונה המיקצועית ברוב הצבאות האירופיים שייכת למעמד חברתי מסוים. בעל שורשים היסטוריים עמוקים. בימי הביניים שלט בחברה המעמד הפיאודלי, שתפקידו העיקרי היה להילחם. השליטים הארצתיים — בעלי הרכוש הקרקעי — היו אוטומטית גם מפקדי הצבא. בתיאוריה, הם קיבלו את אחוזותיהם ומתורת החתיבותם לגיטימי יחידה צבאית ולפקד עליה בעיתות מלחמה.

הצבא שיקף את המיבנה החברתי, והחכי רה שיקפה את המיבנה הצבאי. בחברה, כמו בצבא, היה דבר אדם דרגה קבועה, והוא ידע את מקומו המדויק. כל אחד קיבל פקודות מי משהו, ונתן פקודות למישהם. הרוכס היה גנרל, האביר קצין זוטא, הצמית היה טוראי. כאשר התערער המיבנה הפיאודלי, בסוף ימי הביניים נשאר הצבא בידי המישפחות האציליות. הם היו את עתודת הקצונה, כשהגנרלים של דור אחד הולידו וחינו את הגנרלים של הדור הבא. עוד בצבא של היסטוריה רבים מן הפלד-מרשלים והגנרלים צאצאי מישפחות אצילות כאלה, שנשאו בגאווה שמות שהתחילו בי תורא, "פון". אותו שבר בצבאות בריטניה וצרפת, ואפילו בארצות-הברית, שבה אין אצולה רשמית, לא היה משכב שונה בהרבה.

מובן שכל הצבאות האלה רבו, במרוצת הזמן, קצין גים מבין הבורגנות. כמו הפלד-מרשל ארווין רומל, ואף מן הבורגנות הזעירה. אולם אלה נקלטו באווירה הפריאודלית של הקצונה, הסתגלו אליה במהרה והפכו למגייניה הקנאים ביותר.

מבאן שיש מקום לטענה שיש הסבר מעי מדידתרשת ורוחחיתרשת השקפתו הלאומית, הרואקציונית והשמרנית של הקצין הי אירופי, ושההווי הצבאי חיוק בו השקפה זו. למראית עין, אין כלל זה יכול לחול על הצבא היסובייטי, כי הצבא האדום נולד יש מאין, והוא היה מכשיר של מיפלגה שהתימרה להיות אנטי-לאומית ואנטי-רואקציונית קיצונית. מולידו, ליאו טרוצקי, היה יהודי בשם לייב ברונושטיין. צבא כזה לא יכול היה להיות בעל תכונות תורשתיות. אם הפך ברבות הימים לצבא לאומני ושמרני, מוכרח הדבר להיות טבוע באופייה של המיסגרת הצבאית עצמה.

אולם גם נסיון זה אינו חד-משמעי. אמנם נולד הצבא האדום יש מאין, אך הוא ירש מייד את מקומו של

צייץ האלוף שלמה להט, ביום כניסתו הרישמית למיפלגה הליברלית, המתכוננת להציגו בבחירות לעיריית תל-אביב כמועמד כל הימין. לידו אלעזר רימלט, ומשמאל שימחה ארליך, האיש החזק בה.

הצבא הצעיר שהתפרק. רבים ממפקדיו הראשונים היו קצינים וסמלים, שעברו מדגל הצארים אל הדגל האדום. המסורת הצבאית הרוסית כפתה את עצמה על צבא זה, כימעט בעל כורחו. בימי המלחמה נגד היטלר טיפח הצבא האדום, בהשראת סטאלין, פולחן של מיליטריות פטריוטי. הגנרלים של העבר הפיאודלי, סוכרוב וקוטור, זוהי, הועלו שוב על גס, כדוגמאות שיש לחקותן. **ממילא אין הצבא הסובייטי יכול לשמש כיום דוגמה טובה לכאן או לכאן.**

שדה: הגנרליה האדומה בקיבוץ

מ בחינה זו, צה"ל הוא בעל ייחוד עולמי. הוא צבא מודרני משוכלל, שאינו נופל בכושרו מ שום צבא בעולם הטכנולוגי. אולם הוא נולד בחברה שהיתה כתיימעי מרית. הוא לא ירש ירושה ממעמד פיאודלי או צבאי, מפני שמעמד כזה פשוט לא היה קיים. מבחינה חברתית, באו רבים מקציניו הבכירים מן הקיבוצים והמושבים, שהם עצמם ניסויים חברתיים חד

שים לגמרי. אחרים רכשו את נסיונם הצבאי הראשון בפלמ"ח, שגדל בהתיישבות העובדת, ושיקף רוחה כשם שהצבא בימי הביניים שיקף את רוח החברה הפיאודלית. הוגההדעות הצבאי החשוב ביותר בארץ היה יצחק שדה, מי שהיה חיל בגוורדיה האדומה של לנין. שדה היה עד יומו האחרון סוציאליסט קיצוני, אויב מושבע לכל יראקציה. איש מתון מבחינה לאומית, הומאני בכל תפישותיו. הוא תמך, בימיו האחרונים, במרד הגדול של הימאים — השביתה הגדולה ביותר בתולדות המדינה, שמנהיגיה נחשדו כקומוניסטים.

הוגההדעות צבאי אחר, שהיתה לו השפעה בימים ההם, היה ידידו של שדה, ישראל בר, קצין תיאורטי שהצמיח לעצמו עבר צבאי דמויני במילחמת-האזרחים הספרדית, והסיק ממנו מסקנות מתקדמות ביותר, לפני שהורשע בריגול למען בריה"מ ונפטר בבית-הסוהר. **לפי כל אדה, היה הגנרל הישראלי האופייני, נה, כפרשו מצה"ל, צריך להיות מתקדם מאוד, בצד שמאלו של הוירה, מתון מבחינה לאומית.** אם אינו כזה, אין מנוס מן המסקנה שהמיסגרת היצבאית עצמה מחנכת להשקפה חברתית ולאומית אחרת.

אין אך גנרל שמאלי אחד

ע ד רקע זה, כדאי לבחון את השקפותיהם ופעולותיהם הפוליטיות של דגם מייצג של אותם קצינים מיקצועיים בכירים, שכבר הספיקו לפרוש מצה"ל ולהתבסס בחיים האזרחיים.

אין לכלול בדגם זה את המפקדים שפרשו מצה"ל למחרת מלחמת-העצמאות. אנשים כמו יגאל אלון, משה כרמל וייגאל ידן פרשו מצה"ל דווקא מפני שלא רצו להיות קצינים מיקצועיים, ומפני שהתנגדו לרוח אשר המישטר החדש במדינה רצה להשליטו בצה"ל. אחרי פירוק הפלמ"ח.

תידות הקצונה המיקצועית האומית כי צה"ל מתחילות, למעשה, רק עם עזיבתו של משה דיין. הוא זיורשו על כס הרמטכ"ל (דס"קוב, צ'רה, רבין ובריק), יחד עם אדוסי הי היות והפיקודים מאז (אנשים כמו עזר וייצי מן, אריק שרון, שלמה להט, אברהם יוסף) מהי וויים את הדגם המייצג לסקר כזה.

ברגע שעורכים את רשימת הדגם, מזדקרת לעיין עובדה מעניינת ביותר: אין אף אלוף (מיל.) אחד בישראל הכולט בורה המדינית והסוציאלית בצד השמאלי. בוויכוח הגדול של שטחים-שלום בולט רק אלוף (מיל.) אחד בצד השלום — מתתיהו סלר, שהיה בעל תפיסות מרדניות עוד בשרתו בפלמ"ח, ושגם הוא איש "ימני" במישור הסוציאלי.

הקצין הבכיר היחידי הכולט כיום במערכת סוציאלי ליות ולאומיות בצד המתקדם הוא מאיר פעיל, שדרגתו היא אלוף-מישנה — פחות מגנרל.

אלה הן עובדות מאלפות. אפילו היינו מתעלמים מן המוצא השמאלי המובהק של צה"ל, היה מקום להנחה שהקצונה הבכירה תשקף, פחות או יותר, את חילוקי-הדעות הכלליים במדינה במישור המדיני והסוציאלי. מכיוון שצה"ל הוא צבא העם, וכל העם משרת בו, היה סביר להניח שחלוקת-הדעות בצמרת תהיה, פחות או יותר, כחלוקת-הדעות בתחתית, ובקרב הציבור כולו. אין זה כך.

גנרל דיין פונהלל

א ין צורך לנתח את דרכו והשקפותיו של משה דיין, קצין מיקצועי עד 1957, ופוליטיקאי מיקצועי מ-1959. מבחינה מדינית, דיין הנהו, והיה תמיד, חסיד ההתפטרות המרובת של המדינה, תוך זילזול מוחלט בעמיי ערב ובכוחותיהם.

החל כנאום-ההספד הנרגש שזו עד קבר רושי רוטברג, ב-1956 ("דור ההתנחלות אנו, זכרי כובעי-הפלדה ולועי-התותח לא ניכס לך טעת עץ ולבנות בית...") ועד הצהרותיו האחרונות, יש הגיון פנימי מוצק למעשיו: אין הוא רוצה בשלום, מכיוון שכך שרוב קובעי גבוי מופי להתפשטות המדינה.

פחות ידועות השקפותיו החברתיות. פשוט מפני שאין איש שם לב להכרות דיין במישור זה. אבל הן אינן פחות אופייניות לאיש.

כאיש מפא"י, רצה דיין, "לזרוק אבן לקומה החמישית" של הוועדה-הפועל של ההסתדרות. כחבר-כנסת מ-טעם רפ"י, נשא כמה נאומים ימניים-קיצוניים בעניינים סוציאליים. לדעת רבים בימים ההם, נכתבו נאומים אלה בידי יועצים כלכליים מסויימים, שתפסו בנייתים עמדות-מפתח באירגונים הכלכליים של ההון הגדול.

לאחרונה אמר דיין ש, "אין זה אסון" אם לא יטפלו בבעיות הסוציאליות של המדינה. כגון הפער בין עשירי רים ועניים, מפני שאף-אחד "אינו ישן מתחת לגשרים". פעמים ללא-ספור תבע, "להדק את החגורה" להקפיא את רמת-המחיה של ההמונים או להורידה — וכיוצא באלה מליצות האדהות על בני מעמדות עליונים. מכיוון שדיין עצמו נולד בדגניה וגדל כי נהלל — הקבוצה הראשונה והמושג הראשון — מעניין לשמוע מפיו את הדיעות הסוציאלי ליות האופייניות לגנרל אירופי קלאסי, צאצא מישפחה פיאודלית מימי הביניים.

וייצמן: שבירתו של טאבו

ע זר וייצמן פתח את השער להצטרפות קצינים לי מיסלגות גח"ל. כיום, כעבור שלוש וחצי שנים,

נטוים לשכוח שהיה זה צעד מהפכני ממש. כי הניתוק בין צה"ל ובין מיסלגות הימין הקיצוני היה בבחינת מושלל ראשון במשך עשרים שנה. ראשי המפקדים של צה"ל, שבאו מצמרת ההגנה, והפלמ"ח בפרט, לא אהבו את אצ"ל וזכו לציונים הכלליים. בעיני הצברים האלה, בני אצולת "ארץ-ישראל העובדת", דבק במיפלגות הימין טעם-לוחאי של נחיתות. של "לא מש" לנו". המיליטריום הצעקני של חרות עורר בהם גיחוך. מכיוון שהיה די והותר מקום באגף הימני של מפא"י, שגדל במהירות, לא היה צורך לרעות בשדות זרים. עזר שבר מסורת זו, ונתגלה מייך כאולפ"ר רה"לאומן ואולטרה-היראקציונר. הוא הצליח, בימעט, להעניק למנחם בגין הידה של אדם מתון ומתקדם יחסית.

בניתיים הצטרף, "צייץ" להט, קצין מיקצועי בעל שם טוב בצה"ל, למיפלגה הליברלית. קצין חשוב עוד יותר, בעל עבר אגדתי בצה"ל, עומד ללכת בעיקבותיו ולתפוס מקום מרכזי באותה מיפלגה. מי שמעניק כיום את שמו וכותו לאחת משתי מיפ"לגות גח"ל, מצטרף למחנה של לאומנות קיצונית ("אף

עזר האלוף עזר וייצמן ביום כניסתו הרישמית לתנועת חרות, בה נתגלה כבעל השקפות ימניות קיצוניות בכל השטחים. לידו מנחם בגין, שטיקף אותו, כאשר נתברר כי עזר התכוון להשתלט על המיפלגה.

שעל יו"), המלווה במיסטיקה דתית-שבטית ("שילה, עני תות") והמשרתת את האינטרסים הכלכליים של המעמד המתעשר כיום בארץ.

כפיצור, הוא הונך בדרך שבה הלכו מיי מויסימימה מיטב הגנרלים שג אירופה וארי צית-הברית.

ברלב: השמון הכלכלי

ק צת יותר קשה לאבחן את עמדתם של הרמטכ"לים שהצטרפו למיפלגת-העבודה. הציניות השוררת בי מיפלגה זו — שהיא מעין אגודה מיקצועית של בעלי-שרה — מאפשרת לכל אדם לדגול בה בכל דיעה, מבלי שזה יהיה איכפת לאיש, ומבלי שזה ישתקף במדיניות המיפלגה והממשלה. מבן-אחרון ועד סורקיס הכל מותר והכל רצוי, כאמצעי לאחוז עיני תמימים.

מהי בכל זאת, השקפתו של איש כמו חיים ברילב? בענייני המדיניות הלאומית, עדיין לא הוכרח ברילב לקבוע עמדה גלויה, והוא נראה מתון על פי אופיו. אולם בעניינים סוציאליים הוא פועל יומיום, כשר הי מיסחר והתעשייה.

מישרר זה מנהל מדיניות "ימנית", ומייצג כממשלה את האינטרסים שג בעדי ההון הי תעשייתי והמיסחרי.

ניתן לומר שזה טבוע במהות המישרר, ושכל שר אחר היה מתנהג באותה צורה. אולם איש לא הכריח את ברלב לקבל את התפקיד, והיו רבים שיעצו לו לסרב לקבלו. אם קיבל התפקיד זה, בחסות פינחס ספיר, משמע שהשקפת-עולמו הסוציאלי אינה נוגדת את מדיניותו. **אין ספק שברלב הוא שמרן כלכלי, ושהוא זר לחלוטין למאמצי ציבור השכירים לקבד חזק גדודי יותר מן ההכנסה הלאומית.**

יהיה מעניין לראות איך יתמסך בסכך זה קודמו של ברילב בלישכת הרמטכ"ל, יצחק רבין. **אולם רבין כבר הוכיח כלל חשוב: שאדם יכוד להיות בעל מוח צבאי מזהיר, וההיכשר להלוטין בחיים המיפדגתיים.**

תוך כמה שנים הצליח רבין לאבד את ידידותם של כל גדולי המיפלגה שלו, לקבל שלל של הבטחות שהופרו כולן. האיש שנחשב כבעל המוח האנאליטי הטוב ביותר בצה"ל מאז ייגאל ידן, לא היה מסוגל לנתח את הי מציאות המיפלגתית שכל עסקנצ'יק מסוג ג' מתמצא בה כמו דג במים.

נראה כי הגנרלים-בדימוס שג ישראל, כמו שג אירופה וארצות-הברית, המשתלבים מימי עט אוטומטית במעמד הכלכלי העיון וכהשי קפיתיו.

בהה צייצר לנו לוח דמויני. נעמיד בצד האחד, הי שמאלי, את הקצין הישראלי החדש, שעמד לנגד עיניו של יצחק שדה. נעמיד בצד הימני את הקצין האירופי אמריקאי הקלאסי, איש כמו ארווין רומל או ג'ורג' פאטון, אם נשכח בלוח זה את כל הדוגמאות הישראליות הידור עות לנו עד כה. ניווכח שהגנרלים-בדימוס שלנו מרוכזים כולם בין מרכז הלות ובין הקצה הימני. והתנועה הכל-לית היא ימניה.